

הקדמה למסכת מנחות

מ. שווערד

(1) זבחים ומנחות

(2) ד' עבודות: שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה
קמיצה, קידוש כלי, הולכה, הקטרה

(a) שפיכת שיריים, הקטרה

(b) אכילת הכהנים: מנחת כהנים ומנחת ישראל

(3) קדשי קדשים [וקדשי קלים]

(a) עשרון של סלת [עשירית האיפה: EGGS 43.2]

(b) לוג שמן [6 ביצים]

(c) כ א ס ק ל ב
י ג ו ד ו

כור = 10 איפה

איפה = 3 סאה

סאה = 6 קב

קב = 4 לוג

לוג = 6 ביצים

(d) מנחת נסכים: עשרון: 1 OR 2 OR 3
לוגים: 3 OR 4 OR 6

(e) לבונה [קומץ] חוץ ממנחת חוטא ומנחת סוטה

(f) מנחת חובה [חוטא, קנאות, חביטין, חנוך] ומנחת גדבה [מינים: 5] [עד 60 עשרון]

(4) רמב"ם יד החזקה - הלכות מעשה הקרבנות פרק יג

(ה) מנחת הסולת כיצד היתה נעשית מביא עשרון סולת או כמה עשרונות או כפי נדרו ושמן הראוי לה ומוודד בעשרון של מקדש ונותן שמן בכלי ואח"כ נותן עליו את הסולת ואח"כ נותן שמן אחר על הסולת ובולל הסולת בו ואח"כ נותנה בכלי שרת וצק לתוכה שמן ושמן שנתן תחלה עם השמן הבלול עם שמן שיצק הכל לוג לעשרון ונותן עליה לבונתה:

(i) רמב"ם יד החזקה - הלכות מעשה הקרבנות פרק יג

(יב) סדר הבאת המנחה כיצד מביא אדם סולת מתוך ביתו בקלותות של כסף או של זהב או של שאר מיני מתכות כלי שהוא ראוי לכלי שרת ואם היתה מנחת הסלת נותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת

ואם היתה מן המנחות הנאפות אופה אותה שם במקדש ופותת כמו שביארנו ונותן הפתיתין לכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונה ומוליכה אצל כהן והכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו ומסלק את כל לבונה לצד אחד וקומץ ממקום שנתרבה שמנה שנאמר מסלתה ומשמנה ונותן הקומץ לכלי שרת ומקדשו בכלי שרת וקומץ שחלקו בשני כלים אינו קדוש וחוזר ומקדש ומלקט את כל לבונה ונותנה על הקומץ שבכלי ומעלהו על המזבח ומולחו ונותנו על גבי האשים מכלי שרת ואם מנחת כהנים היא אינו קומץ אלא נותן מלת על כלה ומשליך הכל על גבי האשים:

(ii) (יג) כיצד קומצין מנחות הנקמצות כדרך שקומץ כל האדם פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין לא יקטיר ואם הקטיר הורצה ואם הוסיף בקומץ כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ הרי זה פסול:

(5) מחשבה שלא לשמה: כשר ולא עלו לשם בעלים

1. לשם הקרבן

2. לשם הבעלים

(6) האיסור?

(a) רש"י זבחים דף ב/ב [ד"ה ונדבה מי שרי לשנויי בה]: "וכיון דרחמנא קרייה נדבה מי שרי לשנויי בה הא אמרינן בפ' שני (לקמן ד' כט) אסור לחשב בקדשים ויליף מקרא דלא יחשב..."

(b) רש"י מנחות דף ב/ב [ד"ה ונדבה מי שרי לשנויי בה]: "והכתיב אם זבח שלמים קרבנו (ויקרא ג) שתהא זביחה לשם שלמים"

(c) עיין בספר קובץ שעורים ח"ב - סימן כב:ה (לקמן)

(d) למ"ד לשאב"מ לוקין- האם לוקין? לבירור הענין עיין בריש ס' נזר הקודש (זבחים), ובגרי"ז מנחות ב:

(7) מחשבה או דיבור

(a) ספר ויקרא פרק ז:יח: ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא:

(a) רמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק יח:א]: "כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים הרי זה עובר בלא תעשה שהרי הוא אומר לא יחשב."

(b) רמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין פרק יג:א]: "שלש מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות ואלו הן מחשבת שינוי השם ומחשבת המקום ומחשבת הזמן מחשבת שינוי השם..."

(c) תוספות [זבחים דף ב/א סוף ד"ה כל] "ובפ' המפקיד (דף מג:): פירשתי הא דמחשבה פוסלת בקדשים אי בדיבור הוזהב נעשה [שלא] לשם או אפילו במחשבה"

(ד) **תוספות** [בבא מציעא דף מג/ב ד"ה החושב לשלוח יד] **"הך מחשבה הוי דבור כדיליף מעל כל דבר וכן מחשבת פגול נמי הוי בדבור ולא בלב** כדמוכח בפרק ב' זבחים (דף ל.) ובפ"ק דמנחות (דף ג:) ובפרק תמיד נשחט (פסחים דף סג.) ובפרק הנזקין (גיטין דף נד:) ובמקומות אחרים פירשתי"

8) במזיד או בשוגג?

(a) תוספות זבחים [דף ב/ב ד"ה אתנו בית דין לישא לשמא דילמא אתי למימר שלא לשמה]: בשמעתא קמייתא דגיטין (דף ג.) דמפרש דלכך לא תיקנו לומר בפני נכתב לשמה למ"ד לפי שאין בקיאתן לשמה משום דאי מפשת לה לדיבורא אתי למיגזייה לא הוה מצי למימר דילמא אתי למימר שלא לשמה דמי הוה שוטה כל כך שנותן גט לאשה זו שנכתבה לשמה והוא אומר שלשם אחרת נכתב **אבל אדם השוחט קרבן פעמים שטועה וסבור שהוא קרבן אחר וכן המקבל ומוליך זורק:**

(b) שפת אמת על זבחים [דף ב/ב בד"ה אתנו ב"ד כו' פעמים שטועה כו']: וקשה למאי דפסק הרמב"ם דעקירה בטעות אינו בכלל שלא לשמה א"כ ליכא למיגזר ואפשר דבאמת ת"ק ור"י פליגי בזה אי בטעות הוי עקירה. ולכן הרמב"ם לא הביא הך דר' יוסי. וגם א"ש ראיית הגמ' דגם ת"ק דפליג דלא ס"ל גזירה דר"י [משום דס"ל עקירה בטעות לא הוי עקירה כנ"ל] אבל מודין דסתמא כשר: [הגהה - באו"ז ה' פסחים (סי' רכ"ג) האריך ומסיק להלכה דעקירה בטעות הוי עקירה. ונראה דגם התוס' ס"ל הכי. ע"כ הגהה]: [רמב"ם יד החזקה - הלכות פסולי המוקדשין פרק טו: (א) ...כמה דברים אמורים כשעקר שם הובח בודון אבל אם טעה ודימה שזו העולה שלמים היא ועשה כל עבודותיה לשם שלמים עלתה לבעלים לשם חובה ...]

(c) מאירי על פסחים דף עא/ב **"אבל אם היה טועה לגמרי כלומר שהיה סבור שהוא שלמים ושוחטו לשם שלמים כשר** שהזבח בדרך זה כשר שעקירת שם פסח בטעות אינה עקירה ועלה לבעלים לשם מה שהוא וכל שכן בשאר זבחים"

9) מה היא שלא לשם אותה קרבן?

(a) רש"י זבחים [דף ב/א ד"ה הכל הזבחים שנובחו שלא לשמן]: **"שנשחט עולה לשם שלמים"** [כל לשם קרבן אחרת]

(b) רבנו חננאל [פסחים דף עא/ב]: **"מתני' הפסח ששחטו שלא לשם פסח או לשם שלמים בשבת חייב"** [כל לשם קרבן הזאת]

10) סתמא לשמה וסיבת פסול שלא לשמה

(a) הגרי"ז על מסכת זבחים דף ב ע/א: **"והנראה לומר בזה דהנה בעיקר הדין דמחשבה שלא לשמה דכשר ואינו מרצה יש לחקור, לפי מה דקימ"ל דסתם זבחים לשמן הם עומדים וסתמא כשר משום דבגופו של קרבן יש כבר חלות דין של לשמה, אם הפסול הוא דכשחושב שלא לשמה נפקע הסתמא וחסר לשמה, או דמחשבה שלא לשמה הוי מחשבה הפוסלת כמו מחשבת פיגול דהוי מחשבת הפוסלת. ולכאורה יש להביא ראייה מהא דסתמא לשם חולין כשירה, ואם נימא דהטעם דשלא לשמה פסול הוא משום דחסר הלשמה א"כ גם לשם חולין חסרה מחשבת לשמה, ובשלמא אי נימא דשלא לשמה הוי מחשבה הפוסלת ניחא דלשם חולין לא הוי מחשבת פסול, אמנם יש לדחות כיון דלשם חולין אינה מחשבה כלל לחול בגופו של קרבן ע"כ אינה מפיקעה מסתמא:"**

(b) ספר קובץ שעורים ח"ב - סימן כב:ב: **"ולישב דברי תוס' י"ל בפשיטות דס"ל דגם בקדשים דמיפסלי במחשבת שלא לשמן הטעם הוא משום חסרון לשמן ואין הטעם משום דמחשבת שלא לשמה הוי מחשבת הפוסלת והא דכשר בלא חשב כלל היינו משום דסתמא לשמה קאי ומאליו הוי לשמה דבכל מקום שצריך לשמה אין הכונה שצריך האדם לכונן לזה כמו במצות צריכות כונה אלא דבעינן שיהא הדבר מיוחד לזה כמו בגט בעינן שיהא השטר מיוחד ועומד לגירושי האשה הזאת וגו' כ"ה הוא דהיחוד הזה צ"ל דוקא בשעת כתיבה ולא אח"כ דאין הקדש לגט וכן בציצית בעינן שיהיו החוטין מיוחדין ועומדין למצות ציצית והיחוד הזה צריך לעשותו דוקא בשעת טויה וצביעה אבל בקדשים משעה שהקדישן לקרבן הרי הן מיוחדין ועומדין לקרבן וע"כ לא בעינן מחשבת האדם בשעת העבודה דממילא הן עומדין לשמן אבל אם חשב בפירוש שלא לשמן בזה עקר אותן מיהודן הקודם ושוב אין עומדין לשמן ופסולין משום חסרון לשמן כמו בציצית וא"כ הא דמיפסלי בחשב לשמן ושלא לשמן אין הטעם משום דמחשבת שלא לשמן פוסלת בהן אלא דמחשבת לשמן כה"ג אינה כראוי דבעינן שיהא הדבר מיוחד רק לשם זה בלבד ולא לשני דברים ושפיר יש ללמוד ציצית מקדשים:"**

(a) ספר קובץ שעורים ח"ב - סימן כב:ה: "ובריש זבחים ונדבה מי שרי לשנויי בה פירש"י הא אמרינן בפ"ב אסור לחשב בקדשים וילפינן מקרא דלא יחשב ומבואר מדברי רש"י דקרא דלא יחשב קאי גם על מחשבת שלא לשמה אבל בריש מנחות לא פירש"י משום קרא דלא יחשב עיי"ש ונראה לפי פירושו במנחות דקרא דלא יחשב לא קאי רק אמחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו ולא על שלא לשמה וכן נראה מדברי הרמב"ן בסוף ספר המצות עיי"ש ואפשר דזה תלוי בשני הפירושים הנ"ל דאי נימא דפסול שלא לשמה משום דהויא מחשבה הפוסלת כמו מחשבת פיגול שפיר הוי בכלל קרא דלא יחשב אבל אם נאמר דאין הפסול אלא משום חסרון לשמה ולא משום דפוסל במחשבתו י"ל דאינו נכלל בקרא דלא יחשב דקרא לא איירי אלא היכא שפוסל במחשבתו אבל במחשב שלא לשמה אין המחשבה פוסלת מצד עצמה אלא דע"י עקירתו מסתמא ממילא מיפסל משום חסרון לשמה"

(b) הגרי"ז על מסכת זבחים דף ב ע/א: "לפי"ז מיושבים דברי הרמב"ם דהתם במתניתין דב"ש איירי בדין הלשמה שחל על הקרבן וכל הו' דברים שוים בזה ובכל אחד צריך לשמה כדילפינן מקראי, והכשר הקרבן הוא מצד סתמא לשמה, ולו היה סתמא פסול היה נפסל הקרבן בכל אחד מהו' דברים רק שהתורה גילתה לנו דסתמא לשמה קאי והכא איירי בדין פסול מחשבה, ודין זה דבמחשבתו נפסל הקרבן לא הוי רק בשינוי קודש ובשינוי בעלים, אבל על הד' דברים לא אמרה תורה דיפסול במחשבתו, ומיושבים דברי הרמב"ם ממה שדייק בלח"מ דאחרי שכתב דצריך כל הו' דברים לחשוב לשמה מסיק ואם שחט סתם כשר, משמע דאם שחט שלא לשמה פסול בכל הששה דברים, ובפסוה"מ (בפי"ג הל"א) בדין פסולי המחשבות לא חשב רק שינוי בעלים ושינוי קודש, ולפי"ז א"ש דבהל' מעשה הקרבנות מיירי בהכשר קרבן ועל זה כתב דצריך לשמה בכל הששה דברים, ומסיק דאם שחט סתמא כשר משום דסתמא לשמה קאי, ואם לא היה סתמא לשמה היה נפסל בכל אחד מדהכשרם הוא מצד סתמא לשמה קאי ואם גם יחשוב להיפך לא נפקע הסתמא, אבל בפסוה"מ שמדבר בדין פסולי המחשבות לא כתב רק שינוי קודש ושינוי בעלים ואיך הד' דברים לא חשב, משום דמחשבת הד' דברים אינם פוסלים הקרבן, ומשום דגם בשינוי קודש ושינוי בעלים לא משום דהוי שלא לשמה, אלא משום דע"י מחשבתו חל דין פסלות על הקרבן, ותידוש דין זה לא הוי אלא בשני דברים אלו לבד...

11 תפילת מנחה

(a) רמב"ן על שמות פרק יב פסוק ו
 ... ומנחה לשון מנוחת השמש והשקט אורו הגדול, כדמתרגמינן למנחה יומא (בראשית ג ח), והן מנחה גדולה ומנחה קטנה שהזכירו חכמים (ברכות כו:) ...

(b) שפתי כהן על ויקרא פרק ב פסוק א
 ונפש כי תקריב קרבן מנחה. ידוע כי זמן המנחה הוא אחר שנטו צללי ערב שהוא זמן מדת הדין תחילת ממשלתו, והוא זמן מדתו של יצחק שהוא מתגבר עליה שלא תחול בתזקה, וזהו מנחה מלשון מנוחה, וכן תרגם אונקלוס (בראשית ג', ח') לרוח היום למנחה יומא, וכתב ריקאנטי ז"ל נקרא זה הקרבן מנחה לשון מנוחה, לשון והנחה למדינות עשה (אסתר ב', י"ח), מלשון הניחו את רוחי (זכריה ו', ח') עד כאן. ואמר ונפש מלשון הנפשה שפירוש נחת רוח שכשיש חרון אף בעולם ויש צדיק בעולם שעומד ומתפלל ומסלק חחרון אף על ידי תפילותיו מהעולם, על ידי נפשו הטהורה והזוכה, וכן נפש עם המלה והכולל בנימטריא טהרה וברה, או טהורה ברה:

(c) תוספות מסכת פסחים דף קז עמוד א
 סמוך למנחה - תימה אמאי קרי ליה מנחה דאי משום דמנחה היתה קריבה בין הערבים הלא גם בשחר קריבה מנחת חביתין ומנחת תמיד וי"ל בשחר יש שם אחר תפלת שחרית ועוד דאמרינן בפרק קמא דברכות (דף ו:) הוי זהיר בתפלת מנחה שאף אליהו לא נענה אלא בתפלת מנחה ושמא בשעת הקרבת מנחה נענה ולכך קרי ליה תפלת מנחה שאז היה שעת רצון

• עיין במסורת הש"ס [שם]

• ספר פתח עינים

דף ק"ו ע"א. תוס' ד"ה סמוך למנחה תימא
 אמאי קרי ליה מנחה וכו'
 ובלקוטי רבינו בצלאל כ"י כתב משם גיליון.
 נ"ל דלכך נקרא מנחה לפי דבמנחה כתיב ונפש
 כי תקריב מנחה דמעלין עליו כאלו הקריב נפשו
 וכן יצחק שתקן מנחה נחשב לו כאלו אפרו צבור
 ע"ג המזבח :

(d) של"ה מסכת פסחים מצה עשירה - דרוש חמישי
 תלו... ואפשר לתרץ, כי לא מצינו לבונה רק בקרבן מנחה, ויצחק תיקן תפילת מנחה (ברכות כו ב).
 ואפשר שתקנו בעת שהיה נעקד על גבי המזבח. וכן מצאתי טעם הדבר, למה נקראת תפלת 'מנחה' יותר
 'מנחה' משאר תפילות, הלא כולם הם מנחה לה' יתברך. אלא הענין, יצחק חשב אין עולה בלא מנחה,
 וחשב שלא יעלה לעולה הגונה, על כן תיקן תפילה במקום מנחה. ועל כן קוראין זו התפילה מנחה.

(e) תורה תמימה הערות בראשית פרק כד
 לו... וע' בתוס' פסחים ק"ז א' חקרו ועמלו הרבה לפרש שורש שם תפלת מנחה וטעם שם זה, וכתבו
 טעמים רחוקים, ולי נראה פשוט, דכמו תפלות שחרית וערבית נקראות על שם מצב תקופת ואויר היום,
 שחרית - ע"ש שחר, ערבית - ע"ש ערב, כך מנחה נקראת ע"ש אויר היום באותו הזמן, והוא כי השם
 מנחה יונח על שפלות וירידה, כמו והי' כאשר יניח ידו, וידוע דמשהגיע זמן תפלת המנחה מתחלת
 השמש להשפל ולירד, ועל שם זה נקראת התפלה, וכמו תפלת שחרית וערבית. וע"ע מענין שם זה בס' אבודרהם:

(f) ספר תוספת ברכה לבעל התורה תמימה [בראשית פרק כד:ס"ג] ATTACHED

12) וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם...

(a) משך חכמה על ויקרא פרק כז פסוק לג
 (בהפסרת שבת הגדול במלאכי ג' פסוק ד) וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכו' - הנה
 מתוק הוא דבר המתוק מצד עצמו, אבל ערב הוא דבר הנתמזג ונתערב מתערובת מינים שונים
 שיהיו מתבשמין זה מזה, וכמו קטרת שהיה מעורב חלבנה עמהם ובכללותם היה ערב (ע' כריתות
 ו:ו) ומנחה אינה באה בשותפין (מנחות קד:): רק ביחיד שנאמר נפש, (ויקרא ר"פ ב) וצבור
 מביאין מנחה אחת, (ה' מעשה הקרבנות יב-ג) דכתיב בהו כל נפש הבאה ליעקב, (בראשית מו,
 כו) שהיו עובדין לה' אחד והן אחד, אבל בעשו כתיב נפשות (בראשית לו, ו) שהיו עובדין
 לע"ז הרבה כדאמר במדרש, (ויקרא רבה ד-ו) וזה שאמר וערבה לה' מנחת יהודה כימי עולם, שלא היה בהן עו"ג בדורו של הבל והמנחה ערבה,
 שנתבשמו זה מזה ונעשו נפש אחד. וזה הכונה בשופטים ו' וידל ישראל מאד, ואמר בילקוט (שם סימן ס) שלא היה בידן להקריב מנחה שנאמר ואם דל
 הוא כו', פירוש שלא היה ביניהן חיבור וקישור זה לזה, שנפרדו זה מזה, שהיו עובדין לבעל ולאשרה ולא היו מקושרין להאחד היחיד המקשר כולם כאחד,
 והיו נפרדין ואין שותפין מקריבין מנחה. ולכן בסוף א"ל צליל לחם שעורים (ז, יג) זה מנחת העומר, שהיו נחשבין לצבור וכלליותם שקול כנגד כל מדין
 ועמלק, שכל אחד מישראל שקול הרבה ויכולין להקריב מנחה, ושעורים ליכא ביחיד רק בציבור. ודו"ק.
 או יאמר, שמנחה אינה באה בשותפין רק בציבור, ולכך בזמן שהיו ישראל נחלקין לשתי
 ממלכות לא ערבה מנחת יהודה וירושלים, שהיו מקריבין בבמות והוי יהודה כשותפין,
 אולם לעתיד שיתקיים נבואת יחזקאל ל"ז ולא יהיו עוד לשני גוים כו' ורועה אחד יהיה
 לכולם, אז בהיות כל ישראל כאחד ועיניהם נשואות למזבח ה' בירושלים אז תערב לה'
 מנחת יהודה וירושלים ודו"ק.

(b) סדר תפלת מוסף לראש השנה: "ויעשו כלם אגדה אחת לעשות רצונך בלבב"

• לשון "אגודה"

• ספר שמות פרק יב:כב: "ולקחתם אגדת אזוב"

(c) מגילת אסתר פרק ג

• פרק ג:ח: "ויאמר המן למלך אחשוורוש ישגנו עם אחד מפזר ומפחד בין העמים בכל מדינות מלכותך

ודתיהם שנות מכל עם ואת דתי המלך אינם עשים ולמלך אין שוה להניחם"

• פרק ד:טז: "לך כנוס את כל היהודים ... ובכך אבוא אל המלך ..."

היי

על הפסוק דריש פרשה ויקרא (ב' א') ונפש כי תקריב מנחה, מה גשתנה מנחה שנאמר בה נפש (כי תקריב), ולא איש או אדם, או גם בלא תראה המקריב, רק וכי תקריב מנחה, או ואם מנחה קרבנו, כמו סגנון הלשון בפרשה שם, ואם מן הצאן קרבנו, ואם מן העוף קרבנו), אמר הקב"ה מי דרכו לחביא מנחה (שהוצאותיה מעטות) — עני (שאין לו לקרבן יותר שזה מזה), מעלה אני עליי כאילו הקריב נפשו לפני, צ"ב / ובצירוף דברים אלה יתבאר ויטעמו מאד דברי הסוד, כי יען אשר בומן תפלת המנחה אדם עומד טרוד בעסקיו ובפרנסתו והוא מניח אותה ומתפלל, ופרנסת אדם היא חייו ונפשו, לכן נחשבת תפלה זו לפני הקב"ה כאלו תקריב נפשו, והקריבת נפש כלולה בקרבן מנחה, ולכן על שם זה נקראת תפלה זו בשם "מנחה", יען כי יש בה המעלה מן קרבן מנחה שהיא כמו הקריבת הנפש, כאמור.]

ותחיל' לו לאשה ויאחבה (כ"ד ס"ז)

ראה לפנינו בפרשה קדושים בפסוק ואהבת לרעך כמוך (י"ט יח) השייך לפסוק זה.

ויוסף אברהם ויקח אשה (כ"ה א')

ועל זה אמרו בב"ק צ"ב ב', שמכאן יסוד למאמר בני אדם, ששים מכאובים באים לאיש ששומע קול אכילה, שאדם אוכל והוא אינו אוכל, וזה רמזו בפסוק זה, דמקורם כתיב ויביאה יצחק (את רבקה) האהלה ותהי לו לאשה ויאחבה, ושוב כתיב ויוסף אברהם ויקח אשה, ופירש"י, ששמע מחיי יצחק תמקנא בו, עכ"ל, וחלשון "אכילה" שבגמרא הוא לשון נקיה לזיוג אישות, מעין לשון הפסוק במשלי (ל' כ'): אכלה ומחטה פיה, ובחידל (כתובות ס"ה ב'). ואוכלת עמו מליל שבת לליל שבת, עיי"ש.

וקרוב לבאר עפ"י זה את המסופר באגדת התורבן (גטין נ"ח א'), כי בעת שהתעללו הרומים ביהודים היו קושרים את נערי בני ישראל בברעי מטחם ולעיניהם שמשו מטותיהם כדי שיצטערו, ושאל אחד הנערים איפה מרומם בתורה עונש כזה, והראה לו חבירו את הפסוק בתוכחה (פ' תבא) גם כל חלי ועל מדה אשר לא כתובה בספר הזה, וכתב מהרש"א בבאור חזר, דיען שהוא דבר מגונה לא כתבה התורה מפורש, עכ"ל. אבל עם כל זה לא נתבאר איפה מרומם מחלה בענין זה. שתלה זה בלשון כל חלי, אך לפי הנכרא דביק שהבאנו שאפשר לשייט מחלות (נקט לשון ג'ומא) לבא לרגלי צער זה, נוחא שמרומם זה בלשון כל חלי.

כברול הוא בשביל משנתו שאינה סדורה בפיו, היו חכמים מיוחדים בכשרון הסודור בלמוד, וכמו בענינית שם, מסדר מתניתא, וביומא (לי"ח ב') מסדרי אגדתא, ואחרי החכמים אמר על עצמו, אנא סדרנא אנא (פסחים ק"ה ב'), ובירושלמי טוכה סוף פרק א' מבואר, שהי להם בית מדרש מיוחד בשם "בית סדרא", ותיבתה תעודתו ללמד ללמוד בסדר ומשטר, ועיין בחולין קל"ז ב', ריש סדרא בבבל, וברש"י שם, וצ"ע. ובהו יובן מה שמד אחר מאמר זה בעירובין (שם) אם עושה אדם תורתו חבילות וכו', ועפ"י פירש"י, כמו שהבאנו, דהכונה הכל ביהוד, בלא סדר, — מיד אחר זה תובאה ברייתא, כיצד סדר משנה, ובאת הברייתא כאן בענינה ובמקומה ובבי"מ (פ"ד ב') הקיפתנו חבילות תשובות.

ויצא יצחק לשוה בשדה לפנות ערב (כ"ד ס"ג)

במס' ברכות (כ"ז ב') אמרו, יצחק תיקן תפלת מנחה, שנאמר ויצא יצחק לשוה בשדה לפנות ערב, ואין שיהא אלא תפלה, שנאמר (תהלים, ק"ב א') תפלה לפני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו, ע"כ.

ואין לפרש שוה מענין טיול, יען כי לא מצינו בכל המקרה פעל זה במובן טיול, ורק מענין דבור, כהפסוק הנזכר, ולפני ה' ישפך שיחו, וכן ישוהו בי יושבי עער (שם, ס"ט י"ג), ואחרי כי אין מדרך האדם לדבר לעצמו בלא חבר ורע, לכן מפרש שהוא מענין תפלה, ויען דכתיב שיצא לפנות ערב סמך לדרוש דמוסב על תפלת המנחה, שהיא לאחר חצות היום, משש שעות ומחצה, וכבר נקרא הזמן ההוא בשם בין הערבים.

ולא נתבאר יחס שם מנחה לענין התפלה שאחר חצות היום, כי אעפ"י שמצינו הלשון מנחת הערב (מ"ב ט"ז ט"ז, תהלים קמ"א ב', רמב"ל ט' כ"א), אך כמו כן מצינו גם שם מנחת הבקר (פרשת תצוה, כ"ט מ"א), ומאיל אולמא לכנות התפלה שאחר חצות היום בשם מנחה יותר מתפלת שהורית וערביית, ועיין במגן אברהם שחקר בענין שם זה, אבל לא החליט דבר, ומה שנראה לי בתכנות שם זה ויחוסו לתפלת הצהרית עפ"י מה שכתב

הטור א"ח בסימן רל"ב בסמיכות למאמר חז"ל בברכות (ר' ב') לעולם ידא אדם זהיר בתפלת המנחה, וכתב בסעם הרב, מפני שתפלת השחר זמנה ידוע לאדם בבקר בקומו ממשכבו ויתפלל עוד קודם שיחיי טרוח בעסקיו, וכן תפלת ערבית בלילה זמנה ידוע בשונו לביתו ותוא שנו מעסקיו, אבל תפלת המנחה שהיא באמצע היום, בעצם טרדת האדם בפרנסתו צריך האדם לשים אותה אל לבו לזכור ולפנות מכל עסקיו ולהתפלל אותה, ולכן אם הוא עושה כן שכרו הרבה מאוד, ע"כ דבריו.] ואני אוסיף מלת ותבלין לדבריו עפ"י מה שאמרו במס' מנחות (ק"ד ב')